

۱۳۲۲ پژوهشگاه بین‌المللی المصطفی ﷺ

سرشناسه:	میرعلی، محمدعلی، ۱۳۴۹ -
عنوان و نام پدیدآور:	جریان‌شناسی سیاسی سلفی‌گری معاصر / محمدعلی میرعلی.
مشخصات نشر:	قم: مرکز بین‌المللی ترجمه و نشر المصطفی ﷺ، ۱۳۹۶.
مشخصات ظاهری:	۳۶۰ ص.؛ ۱۴/۵×۲۱/۵ س.م.
شابک:	۹۷۸-۶۰۰-۴۲۹-۲۷۸-۸
وضعیت فهرست نویسی:	فیپا
موضوع:	سلفیه
موضوع:	Salafiyah
موضوع:	سلفیه -- عقاید
موضوع:	Salafiyah -- Doctrines
رده بندی کنگره:	۱۳۹۶ ج ۴ / م ۹ / ۵ / ۷ / ۲۰ / BP
رده بندی دیویی:	۲۹۷ / ۴۱۶
شماره کتابشناسی ملی:	۴۹۳۳۸۵۱

حق چاپ برای ناشر محفوظ است

جریان‌شناسی سیاسی سلفی‌گری معاصر

مؤلف: محمدعلی میرعلی

چاپ اول: ۱۳۹۶ ش / ۱۴۳۹ ق

ناشر: مرکز بین‌المللی ترجمه و نشر المصطفی ﷺ

● چاپ: نارتجستان ● قیمت: ۲۱۵۰۰۰ ریال ● شمارگان: ۳۰۰ نسخه

مراکز پخش

- ایران، قم، خیابان معلم غربی (حجتیه)، نیش کوچه ۱۸
- تلفن: ۳۷۸۳۶۱۳۴ / ۲۵ ۹۸ +
- دورنگار: داخلی ۱۰۵ - ۳۷۸۳۹۳۰۹ / ۲۵ ۹۸ +
- ایران، قم، بلوار محمدامین، سه‌راه سالاریه. تلفن: ۳۲۱۳۳۱۰۶ / ۲۵ ۹۸ +
- ایران، قم، ساختمان ناشران، طبقه سوم، پلاک ۳۰۸. تلفن: ۳۷۸۴۲۴۰۲ / ۲۵ ۹۸ +

📞 https://telegram.me/pub_almostafa
🌐 <http://www.buy-pub.miu.ac.ir/>

✉ miup@pub.miu.ac.ir
🌐 pub.miu.ac.ir

باسپاس از دست اندرکارانی که ما را در تولید این اثر یاری رساندند.

- مدیر انتشارات: مرتضی محمدعلی نژاد شانی
- مدیر تولید: جعفر قاسمی ابهری
- ناظر فنی: محمدباقر شکر
- ناظر گرافیک: مسعود مهدوی
- ناظر چاپ: نعمت‌الله یزدانی
- صفحه‌آرا: علی عبادی‌فرد

جریان شناسی سیاسی سلفی‌گری معاصر

محمدعلی میرعلی

مرکز بین‌المللی
ترجمه و نشر
المصطفی

سخن ناشر

با پیروزی انقلاب شکوهمند اسلامی و در عصر جهانی شدن ارتباطات، پرسش‌ها و چالش‌های نوینی در حوزه علوم انسانی فرا روی اندیشمندان مسلمان قرار گرفت که همه به نوعی برخاسته از مسئولیت دشوار حکومت در این عصر است؛ دورانی که پای‌بندی به دین و سنت در مدیریت همه‌جانبه کشورها بسیار چالش‌برانگیز می‌نماید. از این‌رو مطالعات و پژوهش‌های به‌روز، جامع، منسجم و کاربردی در حوزه دین، بر اساس معیارهای معتبر جهانی و عمق و اصالت اندیشه‌های ناب، بایسته و ضروری است و جلوگیری از انحرفات فکری و تربیتی پژوهندگان حوزه دین، مهم و مورد عنایت تمامی بنیان‌گذاران این شجره طیبه، به‌ویژه معمار بزرگ انقلاب اسلامی، امام خمینی علیه السلام و مقام معظم رهبری (دام ظلّه العالی) می‌باشد.

«جامعة المصطفیٰ علیه السلام العالمیة» برای تحقق این رسالت خطیر و در مسیر نشر معارف ناب محمدی صلی الله علیه و آله و سلم «مرکز بین‌المللی ترجمه و نشر المصطفیٰ علیه السلام» را تأسیس کرده است.

در پایان لازم می‌دانیم تلاش همه عزیزانی را که در نشر این کتاب سهمی داشته‌اند، سپاس گزارده، ارباب فضل و معرفت را به یاری بخوانیم تا ما را از دیدگاه‌های سازنده خویش بهره‌مند سازند.

مرکز بین‌المللی

ترجمه و نشر المصطفیٰ علیه السلام

فهرست

مقدمه پژوهشگاه.....	۱۱
مقدمه.....	۱۳
۱. مفاهیم، اصول و مبانی.....	۱۹
مفاهیم.....	۱۹
۱. جریان‌شناسی.....	۱۹
۲. سلف.....	۲۲
الف) لغوی.....	۲۲
ب) اصطلاحی.....	۲۵
۳. جریان‌های سلفی.....	۳۰
۴. معاصر.....	۳۱
اصول نظری.....	۳۲
۱. توحید.....	۳۲
۲. جامعیت دین.....	۳۷
۳. قلمرو اسلام.....	۴۱
مبانی معرفت‌شناسی.....	۴۳
۱. اجتهاد و نفی تقلید.....	۴۵
۲. انکار تأویل در قرآن.....	۵۰
۳. مرجعیت صحابه.....	۵۳
۴. عقل‌ستیزی / تقدیم نقل بر عقل.....	۵۷
پیامدهای اساسی روش‌شناسی سلفی‌گری.....	۵۹
۱. مخالفت با هر پدیده جدید.....	۵۹

۶۱	..... ۲. جاهلیت جامعه کنونی / تکفیر جوامع کنونی
۶۵	..... راهبردها
۶۶	..... ۱. تصفیه و تربیت
۶۸	..... ۲. جهاد/انقلاب
۷۲	..... جمع‌بندی
۷۳	..... ۲. جریان تبلیغی
۷۳	..... مقدمه
۷۳	..... جریان رسمی
۷۶	..... مواضع سیاسی جریان رسمی
۷۶	..... ۱. اصل دعوت، جایگزین جهاد
۷۷	..... ۲. دین و سیاست
۸۰	..... ۳. دیگر آرای سیاسی - اجتماعی جریان رسمی
۸۰	..... الف) انتخابات
۸۳	..... ب) فعالیت اجتماعی زنان
۸۶	..... ج) امریه معروف
۸۷	..... د) خروج بر حاکم جائر
۹۶	..... ه) تظاهرات علیه حاکم جائر
۹۹	..... و) احزاب سیاسی
۱۰۰	..... ز) روش / ابزار تبلیغ
۱۰۳	..... جریان غیر رسمی / سنتی
۱۰۳	..... ۱. جماعت تبلیغی شبه قاره
۱۰۳	..... الف) تاریخچه
۱۰۴	..... ب) زمینه‌های شکل‌گیری جماعت تبلیغ
۱۰۵	..... ج) تصوف
۱۰۶	..... د) استعمار انگلیس
۱۱۰	..... ه) اصول شش‌گانه جماعت تبلیغی
۱۱۲	..... و) روش تبلیغی جماعت
۱۱۵	..... ز) فعالیت تبلیغی زنان
۱۱۶	..... ح) جماعت تبلیغ و تصوف
۱۱۷	..... ط) جماعت تبلیغ و دیوبندیه

۱۱۸.....	ی) جماعت تبلیغ و وهابیت
۱۲۱.....	ک) دین و سیاست
۱۲۳.....	۲. جماعت انصار سنت محمدی مصر
۱۲۵.....	الف) اهداف جماعة انصار السنة
۱۲۶.....	ب) مرکز جماعت انصار سنت محمدی
۱۲۶.....	ج) انصار السنة و شیعه
۱۲۷.....	د) انصار السنة و حرکت های جهادی
۱۲۹.....	ه) انصار السنة و اخوان المسلمین
۱۳۰.....	و) سایر گروه های تبلیغی
۱۳۰.....	جمع بندی
۱۳۳.....	۳. جریان تجددگرا/ اصلاحی
۱۳۳.....	مقدمه
۱۳۴.....	جنبش اخوان المسلمین مصر
۱۳۹.....	۱. اخوان المسلمین نوین / میانه رو/ محافظه کار
۱۴۲.....	۲. رهبران فکری
۱۴۲.....	الف) هضیبی
۱۴۳.....	ب) تلمسانی
۱۴۴.....	۳. مواضع فکری
۱۴۴.....	الف) نفی خشونت
۱۴۹.....	ب) تربیت و تطهیر نفس
۱۵۰.....	ج) دموکراسی
۱۵۰.....	د) مشارکت در پارلمان و انتخابات
۱۵۲.....	ه) احزاب سیاسی
۱۵۶.....	و) زن و فعالیت های عمومی
۱۵۹.....	ز) تمدن غرب
۱۶۱.....	ح) دشمنان اصلی
۱۶۱.....	ط) تقرب
۱۶۳.....	ی) جهاد
۱۶۳.....	جنبش اسلامی تونس
۱۶۵.....	۱. راشد الغنوشی؛ رهبر فکری

۱۷۰	۲. مواضع فکری
۱۷۰	الف) مسئله فلسطین
۱۷۱	ب) دموکراسی
۱۷۴	ج) تحزب
۱۷۷	د) خشونت و تروریسم
۱۸۰	ه) جهاد
۱۸۱	و) زن و فعالیت‌های عمومی
۱۸۵	ز) تمدن غرب
۱۸۷	ح) مشارکت در پارلمان و انتخابات
۱۹۰	جمع‌بندی
۱۹۳	۴. جریان جهادی
۱۹۳	مقدمه
۱۹۳	زمینه‌های سیاسی - اجتماعی جریان جهادی
۱۹۴	۱. زمینه‌های خارجی
۱۹۴	الف) الغای خلافت اسلامی
۱۹۵	ب) عدم اجرای احکام و قوانین الهی
۱۹۷	ج) بسط و گسترش سکولاریسم در جهان اسلام
۲۰۱	د) پیروزی انقلاب اسلامی ایران
۲۰۴	۲. زمینه‌های داخلی
۲۰۴	الف) خشونت دولتی ناصر نسبت به اعضای اخوان
۲۰۷	ب) شکست اعراب در جنگ شش‌روزه
۲۰۹	ج) سیاست انفتاحی انور سادات
۲۱۱	د) امضای صلح کمپ دیوید
۲۱۲	۳. رهبران فکری گروه‌های جهادی / شخصیت‌های فکری تأثیرگذار بر جریان جهاد
۲۱۲	الف) مودودی
۲۱۷	ب) سیدقطب
۲۱۹	۴. گروه‌های جهادی مصر
۲۱۹	الف) جماعت اسلامی (التکفیر والهجره)
۲۲۳	ب) سازمان آزادی‌بخش اسلامی (حزب التحریر الاسلامی)
۲۲۶	ج) سازمان جهاد (تنظیم جهاد)

۲۳۰	۵. مواضع فکری
۲۳۱	الف) انقلاب و مبارزه با حکام جور
۲۳۳	ب) جهاد
۲۳۶	ج) دموکراسی
۲۳۸	د) ناسیونالیسم قومی
۲۳۹	هـ) حزب
۲۴۱	و) مسئله زن
۲۴۳	۶. ارتباط سازمان الجهاد با القاعده
۲۴۵	جمع‌بندی
۲۴۷	۵. جریان جهادی رادیکال
۲۴۷	مقدمه
۲۴۸	زمینه‌های سیاسی اجتماعی شکل‌گیری جریان جهادی رادیکال
۲۴۸	۱. حمله شوروی به افغانستان
۲۵۱	۲. پیروزی انقلاب اسلامی ایران
۲۵۳	۳. بحران فلسطین
۲۵۵	نقش قدرت‌های منطقه‌ای و فرامنطقه‌ای در ظهور جریان رادیکال جهادی
۲۵۵	۱. امریکا
۲۵۷	۲. عربستان سعودی
۲۵۹	۳. پاکستان
۲۶۲	گروه‌های سیاسی
۲۶۲	۱. القاعده
۲۶۳	۲. طالبان
۲۶۵	۳. داعش
۲۶۹	۴. سایر گروه‌های جهادی
۲۷۰	الف) گروه النصره
۲۷۰	ب) بوکوحرام
۲۷۳	ج) رهبران فکری القاعده
۲۷۳	یکم. عبدالله عزام
۲۷۶	دوم. اسامه بن لادن
۲۷۸	سوم. ایمن الظواهری
۲۸۸	چهارم. ابومصعب الزرقاوی

مواضع فکری.....	۲۹۳
۱. جهاد.....	۲۹۳
۲. حکومت اسلامی.....	۲۹۷
۳. جواز خروج علیه حاکم جائز.....	۳۰۰
۴. تکفیر.....	۳۰۲
۵. تغییر موضع در ملاک تکفیر حاکم.....	۳۰۵
۶. ترور.....	۳۰۶
۷. عملیات تروریستی و توجیه کشته شدن افراد بی‌گناه.....	۳۰۸
۸. فلسطین.....	۳۱۰
۹. دموکراسی.....	۳۱۱
الف) القاعده و دموکراسی.....	۳۱۱
ب) طالبان و دموکراسی.....	۳۱۵
ج) داعش و دموکراسی.....	۳۱۸
۱۰. ناسیونالیسم.....	۳۱۹
۱۱. غرب.....	۳۱۹
۱۲. زن و مشارکت سیاسی.....	۳۲۲
۱۳. فقه عمل‌گرا.....	۳۲۴
جمع‌بندی.....	۳۲۵
نتیجه‌گیری پایانی.....	۳۲۷
کتابنامه.....	۳۴۱

مقدمه پژوهشگاه

به دنبال اشغال جوامع اسلامی توسط غرب و رویارویی مسلمانان با مدرنیته که روی دیگر آن استعمار قرار داشت، جریان‌های فکری و سیاسی متعددی در جهان اسلام شکل گرفت. یکی از جریان‌های مهمی که در این تقابل ظهور یافت و به تدریج به افراط‌گرایی کشانده شد، جریان سیاسی سلفی‌گری معاصر بود. اگرچه بخشی از ریشه‌های فکری این جریان به گذشته‌های دور و افکار ابن حنبل، ابن قیم جوزی و ابن تیمیه بازمی‌گردد، اما طیف سیاسی این جریان در افکار عبده، رشید رضا و... ریشه داشته و در واکنش به جریان‌های سکولار و استعمار خارجی شکل گرفته است و سرانجام در برابر بحران‌ها و مسائل موجود جهان اسلام تطوراتی را از سر گذرانده و نقطه عطفی در تاریخ کشورهای اسلامی شده است. امروزه برخی از طیف‌های این جریان به دلیل اتخاذ مواضع افراطی، چالش‌های فراوانی برای جهان اسلام رقم زده‌اند. اتخاذ راهبرد مناسب برای مواجهه با این جریان، مبتنی بر شناخت کافی مبانی فکری آنهاست. هدف این پژوهش شناسایی، تبیین و توصیف طیف‌های مختلف سیاسی سلفیه در جهان اسلام است. غلبه هر کدام از طیف‌های سیاسی براساس نوع نگاه و مبانی فکری حاکم بر آنها می‌تواند آثار و پیامدهای متفاوتی برای بیداری اسلامی داشته باشد. جمهوری اسلامی ایران به عنوان پرچم‌دار بزرگ بیداری اسلامی باید ضمن شناسایی گروه‌های عقل‌گرا و وحدت‌گرا که همسویی و قرابت

بیشتری با مبانی فکری صحیح اسلامی دارند با درپیش گرفتن راهبردی مناسب به تقویت روابط با آنها پردازد و با روش‌های دفاعی، تهاجمی و فرهنگی در برابر گروه‌های تکفیری و جهادی مبارزه و مقاومت جدی کند تا عرصه برای فعالیت برخی جریان‌های تفرقه‌افکن سلفی به سادگی فراهم نباشد. انجام این کار مهم بدون انجام پژوهش‌های علمی درباره آنها میسر نیست. براساس بررسی‌های انجام شده در این حوزه تا کنون تحقیق در خور توجهی صورت نگرفته است. از این رو پژوهشگاه بین‌المللی المصطفی ﷺ که رسالت اصلی و ذاتی آن تحقیق درباره پدیده‌های بین‌المللی به‌ویژه مسائل جهان اسلام است، می‌تواند در این زمینه به خوبی ایفای نقش کند.

مسئولیت انجام این پژوهش به عهده فاضل ارجمند، جناب حجة الاسلام والمسلمین دکتر محمدعلی میرعلی بیداخویدی بوده است که از ایشان صمیمانه سپاسگزاری می‌گردد. همچنین از دیگر کسانی که به نحوی در به سامان رسیدن این اثر نقش داشته‌اند، به‌ویژه جناب حجة الاسلام والمسلمین دکتر محسن رضوانی، مدیر وقت گروه مطالعات سیاسی و انقلاب اسلامی به دلیل نظارت بر روند تدوین اثر، جناب حجة الاسلام والمسلمین دکتر سخاوتی، مدیر محترم فعلی این گروه به دلیل حوصله و دقت در ارزیابی اثر، و دیگر اعضای شورای علمی گروه برای مطالعه و بیان نظرات اصلاحی در جهت غنا بخشی به آن و انطباق متن با واقعیات موجود، تشکر می‌شود.

پژوهشکده علوم انسانی

پژوهشگاه بین‌المللی المصطفی ﷺ